

namesto revolver, telegent namesto inteligent itd. Čudno pa je, da prevajalci teh možnosti ne izkoristijo vedno. Zgled iz zgodovinskega romana, kjer pisatelj posnema napake šolarske pisave in okorni jezik šolskih knjig:

»Dolgu mnogo, a deneh (nam. deneg) u mena (nam. menja) menše (nam. men'se) tovo (nam. togo) dolgu, i nadobaet vyčest' — mnogo li ezčo (nam. eščē) platit'«

Prevod je popolnoma nevtrarno knjižen — brez pravopisnih napak itd.: »Dolga imamo

mного, a denarja manj kakor dolga in treba je izračunati — ali moram še veliko plačati.«

Navedene pomanjkljivosti — žal, smo govorili samo o pomanjkljivostih, ne pa tudi o odlikah — pri prevodih ruske stilizirane proze seveda motijo le tistega, ki primerja prevode z izvirnikom. Največkrat izvirajo iz preprostega vzroka, da ima slovenščina nekoliko manjše stilne možnosti kakor rusščina.

Rado Rupar
RTV Ljubljana

KNJIŽEVNI JEZIK

Jezikovna revija Kjiževni jezik, ki jo izdaja Oddelek za južnoslovanske jezike Filozofske fakultete v Sarajevu, kaže znanstveno raven jezikoslovja v BiH. Do spomladi 1975 so izšle tri dvojne številke, v letu 1972 dve (1-2, 3-4), v letu 1973 pa ena (1-2). Uvodna uredniška beseda, zlasti pa branje publikacije, izražata namen redakcije, da Književni jezik nadaljuje tradicijo prvega sarajevskega glasila za jezikovna vprašanja Pitanja savremenog književnog jezika, ki je izhajalo v presledkih v letih 1949—1969. Publikaciji veže isti urednik (akademik dr. Jovan Vuković) in ista koncepcija revije. Tako kot njegova predhodnica je tudi Književni jezik univerzalno lingvistično glasilo, kar pomeni, da predmet raziskovanja — jezik — pregleduje iz teoretičnega in praktičnega zornega kota. Kot se v Pitanjih savremenog književnog jezika ob teoretičnih lingvističnih člankih vrstijo prispevki, ki zadevajo zlasti vprašanja jezikovne kulture (rubrike Praktična pitanja i pouke iz jezika, Jezik u školi, Jezik prevoda), tako tudi Književni jezik, ki bi se hotel ukvarjati s tremi v srbohrvatski zelo aktualnimi temami (teorija nastanka in razvoja standardnih jezikov, problemi standardnega jezika v srbohrvaškem jezikoslovju in zgodovinski aspekti današnjega knjižnega jezika), mora pokriti še druga lingvistična področja.

Preglejmo posamezne številke:

1. Književni jezik, 1972, 1-2, z rubrikami: Rasprave i članci, Jezik prevoda, Jezik u školi, Ocjene i prikazi.

Iz prve rubrike bi bili tudi za slovenista vredni vse pozornosti naslednji prispevki: O jezičkom normiranju (kod nas) u svijet-

lu moderne lingvistike, 7—21, kjer avtor Midhad Riđanović kritično obravnava in zavrača tradicionalne principe normiranja v jeziku. Kljub temu, da naloge jezikoslovcev danes niso več pojmovane kot »razvijanje« in »izboljševanje« jezika, mora sodobna lingvistika izoblikovati svoj lastni koncept normiranja in to na osnovi ene od bistvenih lastnosti jezika, na dihotomiji med vrednostjo o bolj ali manj abstraktni strukturi jezika in manifestaciji te strukture v govornem aktu. Avtor smatra, da se ta dihotomija reflektira po normiranju jezika v aspektu nezavednega znanja materinega jezika, in to naj bi bil prvi in najvažnejši kriterij normiranja.

Kulturnozgodovinska analiza Herte Kune Štokavski u funkciji literarnog i standardnog jezika na kajkavskoj jezičkoj teritoriji, 22—36, je nastala na osnovi izhodišča avtorice, da igra pri genezi standardnega jezika važno vlogo niz zunajlingvističnih dejavnikov. Formiranje standardnega jezika in njegovo rabo na kajkavskem jezikovnem področju zato pregleduje na osnovi literarnozgodovinske tradicije, ki je dala svoj dialekt za bazo standardizacije v specifični družbenopolitični situaciji, v kateri se oblikuje standardni jezik na tem področju. Tako spremljamo razvoj standardnega jezika od 16. stoletja, ko se kot del programa protestantskega gibanja pojavijo prve intencije za formiranje hibridnega literarnega jezika. Štokavizacija kajkavskega jezika v literarni rabi ima torej osnovo v namenu protestantov, da razširijo svoje versko gibanje iz južne Hrvaške na kar najbolj širok prostor (cela Hrvatska, BiH, Srbija, Bolgarija). Katoliška protireformacija v 17. stoletju ima isto osnovo in iste

cilje kot reformacija, zato je pri kajkavskih piscih Fr. K. Frankopan, P. R. Vitezoviću in I. Belostencu močno opazna dispozicija za oblikovanje literarnega jezika z integracijo elementov vseh treh dialektov, zlasti pa na osnovi štokavske leksike. V 18. stoletju se kajkavski dialekt spet znajde v funkciji literarnega jezika, kar so povzročile socialne razmere (Zagreb se je formiral v gospodarsko, politično, kulturno središče) in lingvistični razlogi (kajkavski dialekt je razpadel na šest poddialektov in oblikovanje središča je povzročilo, da je njegov govor v mnogočem prispeval k oblikovanju kajkavskega literarnega koineja). V tridesetih letih 19. stoletja sta ilirsko gibanje z idejo o zvezi vseh južnih Slovanov (ki se ne more realizirati v politični, ampak samo v kulturni sferi) in naslonitev na tradicijo dubrovniške književnosti, zapisane v štokavskem dialektu glavna impulza, da Hrvati sprejmejo štokavski dialekt kot knjižni jezik.

V razpravi Srpskohrvatska književna akcentuacija i funkcionalnost akcenta i kvantiteta, 46—63, Jovan Vuković preverja in dokaže, da so se bistvene lastnosti srbohrvaškega četrtoakcentnega sistema (zadnji zlog dvozložnih in večzložnih besed je ostal vedno neakcentuiran, vezanost padajočih akcentov na začetni zlog dvozložnih in večzložnih besed, enozložne besede imajo samo padajoči akcent), ki so »ljudskega« porenja, kljub urbanizaciji ohranile. Avtor tudi ugotavlja obstoj izrazite diferenciacije med srbohrvaškimi akcenti glede akustičnega vtisa. Opoziciji ostrega (padajoči akcenti) in mehkega (rastoči akcenti) akustičnega vtisa sta funkcionalnega značaja. Imata gramatično in stilistično vrednost. Dokaz so hipokoristike, ki se v srbh. jeziku oblikujejo z morfološkimi (krašanje in preformiranje osnove) in intonacijskimi (znak je dolgi rastoči akcent) sredstvi.

2. Književni jezik, 1972, 3-4, z rubrikami: Referati za VII. mednarodni kongres slavista u Varšavi, Rasprave i članci, Ocjene i prikazi.

V drugi dvojni številki so najzanimivejši prispevki referati, ki so jih sarajevski lingvisti pripravili za mednarodni slavistični kongres. Jovan Vuković v tekstu Pristup kompleksnijoj stilističkoj analizi srpskohrvatskoga stihovanog izraza, 7—24, naniza tiste aspekte za vrednotenje umetniškega dela, ki avtorju dajejo možnost videti »vse sloje poetskega izražanja v celovitosti nji-

hovega delovanja«. Vrednostne postavke so:

a. Izrazne oblike je potrebno gledati v dveh opozicijsko postavljenih relacijah. To sta denotativna (funkcionalno nevtralna) in konotativna (funkcionalno učinkovita) relacija.

b. Izrazne oblike je potrebno ocenjevati glede na stopnjevanje učinkov efektov (nevtralno — ekspresivno — ekspresivnejše).

c. Vsak učinek je potrebno analizirati v kontekstu, njegovo funkcionalno vrednost dobimo ne glede na smer ocenjevanja (oblika — pomen, pomen — oblika).

d. V centru vidnega polja ocenjevalca mora biti leksična in sintaktična sinonimika.

Te aspekte uporablja Jovan Vuković za vrednotenje dveh lirskih narodnih pesmi (Pokraj grada Sarajeva, Ive jaše kroz orašje).

Svetozar Marković v referatu Morfološka adaptacija imenica stranog porijekla sa sufixsom -ist u srpskohrvatskom jeziku, 25—40, piše o prevzetih samostalnikih na -ist, kjer že od začetne faze (od 13. stol.) raba koleba med oblikama na -t in -ta v ednini in množini, kar je vzrok kolebanjem v deklinaciji. Pregled bogatega gradiva (jezik različnih funkcionalnih stilov) pokaže današnje stanje v srbohrvaškem jeziku:

1. Pisci zahodne variante sklanjajo samostalnike na -ist v ednini večinoma po moškem spolu, v množini pa vedno.

2. Pisci vzhodne variante in bosanskohercegovaškega ter črnogorskega področja rabijo te samostalnike v obliki in -ista in jih sklanjajo po ženski sklanjatvi.

3. Vse pogosteje pa se na celotnem srbh. področju pojavlja kombinirana sklanjatev, v imenovalniku ednine se rabi oblika na -ist, v odvisnih sklonih pa deklinacija teh oblik po vzoru samostalnikov ženskega spola na -a.

Referat Udio franjevačke književnosti VIII. vijeka u stvaranju literarnog jezika zapadnog srpskohrvatskog područja, 41—61, Herte Kune je rezultat avtoričinega študija književnojezikovne problematike 18. stol., to se pravi literature in jezika literature, ki se je razvijala v okviru posebne verske organizacije, locirane na slavons-

skem, dalmatinskem in bosanskohercegovskem prostoru. Gre za protireformacijsko književnost franjevcev, ki je izoblikovala koine, omejen s kulturno, politično in nacionalno orientacijo bralcev. To je koine štokavskega dialekta zahodnega tipa z ikavskim in ikavsko-ijekavskim refleksom jata. Leksika ga veže z leksiko zahodnega hrvaškega področja, a kalki in neke sintaktične oblike kažejo v smer latinščine in italijanščine. Religiozna latinska in italijanska književnost sta bili namreč franjevcem literarni vzor. Izstop iz sfere protireformacijske književnosti pomeni delo dalmatinskega franjevskega pisca Antuna Kačića-Miošića, ki s svojo tiskano pesmarico *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* pomeni novo orientacijo franjevske književnosti v pogledu teme, jezika in stila. Avtorjeva literarna dejavnost namreč ni več vezana na religiozno tematiko, temveč na laično, kar pomeni, da ima tudi drugi literarni vzor — ljudsko slovstvo. Njegov jezik je zato korak naprej pri oblikovanju takega jezikovnega izraza, ki bi bil lahko baza štokavskega predstandarda na zahodnem področju srbohrvaškega jezika.

V referatu Neki aspekti semantičnog odnosa konstrukcija pasivne (sa trpnim pridjevom) i refleksivne u savremenom srpsko-hrvatskom jeziku, 63—84, avtorica Ksenija Milošević išče možnosti manifestacije pasivnega pomena v dveh dvočlenih konstrukcijah, v kopulativno participski (cop. in part. pass.) in v refleksivni (VF in se). Proučevanje semantike določenih predikativnih form je pomemben teoretični prispevek na področju glagolske problematike v srbohrvatistiki. Temi daje zanimivost že samo stanje v jeziku, ker tudi srbohrvaški jezik kot drugi slovanski jeziki nima oblike, ki bi bila v gramatičnem sistemu določena, da izrazi pasivni pomen.

3. Književni jezik, 1-2, 1973, z rubrikami:

Rasprave i članci, Jezik prevoda, Ocjene i prikazi.

V prvi rubriki je objavljen prevod teksta Viléma Mathesia iz leta 1932 O zahtjevu stabilnosti u književnom jeziku, 7—20. Osnova za stabilizacijo češkega knjižnega jezika ni v historični čistosti in pravilnosti jezika, ampak je osnovni stabilizacijski dejavnik uzus češkega knjižnega jezika, ki ga je mogoče ugotoviti z analizo jezika književnih del, nastalih v zadnjih petdesetih letih. Ta jezik je potrebno znanstveno proučevati in izdelati slovar, sinhronično slovnico in stilistiko. Taka je edina pot k stabilizaciji knjižnega jezika.

Nevenka Gošić v članku Neke činjenice iz istorije cirilskog pisma v Bosni, 45—50, proučuje zgodovino pisave (zahodna varianta cirilice — bosančica), ki so jo rabili v Bosni zlasti v 17. in 18. stol. Vsi dosežki raziskovalci so smatrali, da je bila uporabljena samo v katoliških in muslimanskih rokopisnih knjigah, avtorici pa je pregled laičnih rokopisnih knjig iz 17. in 18. stoletja, ki so v lasti arhiva srbske pravoslavne crkve, pokazal, da so tudi te zapísane v bosančici.

O istraživanju urbanog govora u Čehoslovačkoj, 51—55, je članek Radoslave Brabcove, v katerem avtorica analizira jezikovno situacijo v mestu Brandis na Labi in ugotavlja, da je ta urbani govor nastal na osnovi treh elementov (obecne češtine, knjižnega jezika, dialektov). Tudi za slovenistiko je aktualno mišljenje, da je proučevanje urbanega govora potrebno, ker je to jezikovna oblika, v kateri se stikajo različni jezikovni sistemi zaradi migracije prebivalcev.

Šimun Šonje v svojem članku Struktura silabe u grčkom i latinskom s osvrtom na hrvatskosrbski jezik, 57—69, išče v strukturi grškega, latinskega in srbohrvaškega zloga skupne črte. To je mogoče zato, ker je kljub možnostim konzonantov, da se v neštevilnih kombinacijah razvrščajo okoli konstitutivnega (vokaličnega) dela zloga, v zlogu ohranjena harmoničnost.

Jasna Honzak
Filozofska fakulteta v Sarajevu

XXVI. SEMINAR ZA TUJE SLAVISTE (4.—24. avgust 1975)

Poletni počitniški meseci jugoslovanskim slavistom pomenijo čas živahnega, prijetnega, čeprav mnogokrat prav napornega dela, saj malone na vseh univerzah potekajo slavistični seminarji. V prvem delu julija je seminar za sloveniste iz tujine, za-

mejstva in drugih republik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, seminar Zagrebačke slavističke škole poteka v Zagrebu in Dubrovniku, seminar makedonistov je običajno v avgustu, organizira ga Filološka fakulteta v Skopju, poteka pa v Skopju in